

Náhrada nemajetkové újmy

Pro stanovení výše náhrady za duševní útrapy sourozence jako další blízké usmrcené osoby podle § 2959 o.z. lze vycházet z předchozí právní úpravy (§ 444 odst. 3 obč. zák.). Výše odškodnění pro sourozence stanovená předchozí právní úpravou byla přibližně o jednu čtvrtinu nižší než u nejbližších osob. Takto stanovený základ lze posléze modifikovat podle dalších kritérií tak, aby bylo dosaženo spravedlivé náhrady. Tam, kde jsou sourozenecké vztahy intenzivnější (např. u dětí žijících společně či z jiných důvodů), může se výše náhrady dostat na úroveň základu osob nejbližších.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 3463/2018-270, ze dne 24.4.2019)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobců: a) M. F., narozený XY, b) M. F., narozená XY, c) J. F., narozená XY, d) nezletilá AAAAA, narozená XY, všichni bytem XY, všichni zastoupeni JUDr. M.Č., advokátkou se sídlem P., proti žalované: Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group, se sídlem P., o náhradu nemajetkové újmy, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 8 pod sp. zn. 11 C 209/2015, o dovolání žalobců proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 5. 2018, č. j. 23 Co 467/2017-240, tak, že dovolání žalobkyně c) se zamítá, dovolání žalobců a), b) a d) se odmítá.

Z odůvodnění:

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 23. 5. 2018, č. j. 23 Co 467/2017-240, potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 19. 10. 2017, č. j. 11 C 209/2015-141, jímž byla zamítnuta žaloba o zaplacení žalobci a) 5 250 000 Kč s příslušenstvím, žalobkyni b) 7 250 000 Kč s příslušenstvím, žalobkyni c) 5 500 000 Kč s příslušenstvím a žalobkyni d) 10 600 000 Kč s příslušenstvím, změnil jej ve výroku o náhradě nákladů řízení tak, že žalobcům proti žalované nepřiznal právo na jejich náhradu, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vycházel ze závěru o skutkovém stavu, jak jej učinil soud prvního stupně, že dne 13. 7. 2014 došlo k dopravní nehodě, při níž se čelně střetla dvě vozidla, vozidlo viníka dopravní nehody bylo v okamžiku nehody pojištěno u žalované, proti níž nyní uplatňují žalobci přímý nárok na pojistné plnění. Při dopravní nehodě zemřel otec i matka žalobkyně d), matka žalobkyně byla dcerou žalobce a) a žalobkyně b) a sestrou žalobkyně c). Pojišťovna v průběhu řízení uhradila žalobcům a) a b) po 750 000 Kč, žalobkyni c) 500 000 Kč a žalobkyni d) 1 600 000 Kč za úmrtí matky a 800 000 Kč za úmrtí otce. Rodiče měli se zemřelou dcerou velmi dobré vztahy, nyní vychovávají svou nezletilou vnučku, která přišla o oba rodiče. Je to pro ně obrovský závazek, dopravní nehoda zcela změnila jejich dosavadní život. Žalobkyně b) navštěvuje psychologa. Žalobkyně c) trávila se svou sestrou hodně času, byla pro ni vzorem, rádkyní a oporou. I ona se nyní zapojuje do výchovy své neteře, i pro ni je to do budoucna velký závazek. Léčí se u psychiatra. Žalobkyně d) žila pouze se svou matkou, otec rodinu opustil, když byl žalobkyni 1 rok. S otcem se však pravidelně stýkala. Nyní nezletilá ve škole prospívá, je zdráva. Viník dopravní nehody byl sám těžce zraněn, při nehodě zemřela i jeho nezletilá dcera. Po skončení jeho hospitalizace se na všechny pozůstalé obrátil osobním dopisem s omluvou a žádostí o setkání, žalobci setkání odmítli. Odvolací soud uzavřel, že soud prvního stupně věc správně posoudil podle § 2959 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), vysvětlil základní principy odškodnění pozůstalých, vycházel z judikatorních kritérií a ze základního rozpětí náhrady za duševní útrapy od 240 000 Kč do 500 000 Kč pro skupinu nejbližších osob a z rozpětí od 175 000 Kč do 350 000 Kč pro sestru zesnulé. Ztotožnil se i s výčtem relevantních kritérií pro určení výsledné

částky pro pozůstalé, tragickou událostí byly zpřetrhány běžné rodinné vazby a vztahy, pouze u žalobkyně d), která žila ve společné domácnosti pouze s matkou, měl za to, že byly zpřetrhány vztahy vyšší než obvyklé intenzity a naopak úmrtím jejího otce vztahy nižší intenzity vzhledem k tomu, že nežili společně. U žalobců a) a b) vzal soud v úvahu, že přežili vlastní dítě, museli převzít zodpovědnost za nezletilou, přetrvává u nich obava z budoucnosti. U žalobkyně d) vzal v úvahu její nízký věk, ztrátu obou rodičů současně, oprávněné obavy z budoucnosti a celkovou životní nejistotu. Okolnosti na straně škůdce podle závěru soudu nemají dopad na výši odškodnění ani ve směru jeho navýšení, ani snížení. Odvolací soud shledal částky již vyplacené žalobcům jako dostatečnou satisfakci, porovnal je s částkami přiznanými v jiných řízeních.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost podle § 237 o. s. ř. dovozují z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky aplikace § 2959 o. z. v jejich specifickém případě, na tomto skutkovém základě vzniklá nemajetková újma a výše náhrady dosud dovolacím soudem nebyla řešena. Dovolatelé jsou přesvědčeni, že rozpětí tzv. základní náhrady vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, je třeba revidovat a stanovit zcela novou metodiku odškodňování nemajetkové újmy podle § 2959 o. z. Žalobci dále namítali, že odvolací soud nepostupoval správně, jestliže je vyzval k předložení rozhodnutí v obdobných případech, ač byl povinen si uvedená rozhodnutí vyhledat sám za účelem provedení testu proporcionality. Považují též za nesprávný postup soudu, jestliže nevyslechl žalobce jako účastníka řízení, ač takový výslech byl navržen. Naposledy žalobci nesouhlasí se závěrem soudu o přiměřené délce šetření pojišťovny, namítají, že pojišťovna měla podle § 9 zákona č. [168/1999](#) Sb. provést šetření bez zbytečného odkladu, což neučinila. Navrhli, aby dovolací soud změnil rozhodnutí odvolacího soudu a žalobě vyhověl.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že částky vyplacené žalobcům představují spravedlivé odškodnění, odpovídající zásadám slušnosti. Rozsudek odvolacího soudu považovala za správný.

Nejvyšší soud posoudil dovolání, vzhledem k datu napadeného rozhodnutí, podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (čl. II bod 2 zákona č. [296/2017](#) Sb. – dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobami oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně c) je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky výše náhrady podle § 2959 o. z. za duševní útrapy sourozence spojené s usmrcením osoby blízké, která dosud nebyla dovolacím soudem v rámci občanskoprávního a obchodního kolegia řešena, dovolání ostatních žalobců není podle § 237 o. s. ř. přípustné.

Dovolatelé považují za dosud neřešenou otázku výše peněžitě náhrady za duševní útrapy při usmrcení osoby blízké podle § 2959 o. z. Nejvyšší soud se však otázkou určování výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké podle § 2959 o. z. zabýval v rozsudku ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018, a vyložil, že její výše by měla odrážet obecně sdílené představy o spravedlnosti a slušnosti, přičemž tato kritéria jsou příliš obecná a nepostačují k určení výše náhrady, neboť názory na to, jaká výše náhrady je spravedlivá a slušná, jsou velmi subjektivní a mohou se značně lišit, nehledě k tomu, že údaje o takto obecně sdílených představách nejsou ani k dispozici. Proto je třeba najít určitá objektivní hlediska, jež mohou být východiskem pro stanovení náhrady. Takovým hlediskem může být zákonodárcem nastavená výše odškodnění stanovená v § 444 odst. 3 obč. zák. ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013, která činila 240 000 Kč v případě pozůstalého manžela, rodiče, dítěte nebo jiné blízké osoby žijící ve společné domácnosti, 175 000 Kč pro sourozence a 85 000 Kč pro rodiče nenarozeného počatého dítěte. Důvodem kritiky a posléze zrušení této právní úpravy nebyla nedostatečná výše uvedených částek, nýbrž jejich paušálnost (viz náleží Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, a důvodová zpráva k § 2951 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb.). Ostatně částka 240 000 Kč pro nejbližší příbuzné je nadále součástí právního řádu v ustanovení § 271i zákona č. [262/2006](#) Sb., zákoníku práce, ve znění účinném od 1. 10. 2015,

byť jako spodní hranice jednorázové náhrady při úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (viz slovo „nejméně“), přičemž vláda je zmocněna k valorizaci této náhrady (§ 271i odst. 2) a soud je oprávněn náhradu přiměřeně zvýšit (§ 271s). Požadavek vnitřní integrity právního řádu, jinými slovy nedostatek racionálních důvodů pro diametrálně odlišné odškodňování pozůstalých v pracovněprávních vztazích a pozůstalých v občanskoprávních vztazích, nedovoluje uvedenou skutečnost ignorovat. I judikatura přechodného období do účinnosti nového občanského zákoníku (1. 1. 2014), vycházející z názoru, že není vyloučeno, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti (srov. opět nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04), tento postup vyhrzovala pro případy mimořádné z hlediska závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či okolností, za nichž k porušení práva došlo (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007). Takto přiznávané částky se pohybovaly v řádu několika desítek až stovek tisíc (nikoli tedy v řádu milionů) Kč [srov. Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. Právní rozhledy. 2016, č. 11, s. 381-385; Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1719, marg. č. 10]. Případné excesy nejsou následováníhodné a nemohou být považovány za ustálenou judikaturu. Lze tedy usuzovat, že primárním zájmem zákonodárce bylo odstranění paušálních zákonných náhrad, nikoli zpochybnění samotné rozhodovací činnosti soudů, která se k této problematice před nabytím účinnosti občanského zákoníku vyvinula, a tím vědomě nastolení stavu diskontinuity v rozhodovací činnosti (shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015). Taková diskontinuita by mimo jiné založila neodůvodněné rozdíly mezi osobami, jimž byla poskytnuta náhrada podle dosavadní a podle nové právní úpravy, ač třeba mezi škodními událostmi uplynula jen nepatrná doba. Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí uzavřel, že považuje pro sjednocení praxe za účelné obdobně jako v Metodice k náhradě nemajetkové újmy na zdraví pro zajištění automatické valorizace náhrad vázat jejich vyčíslení na ukazatel průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející smrti poškozeného. Za základní částku náhrady považoval soud v případě nejbližších osob (manžel, rodiče, děti) dvacetinásobek průměrné mzdy s tím, že obdobnou metodu užil např. Krajský soud v Ostravě v rozhodnutích ze dne 2. 12. 2014, sp. zn. 6 To 370/2014, ze dne 23. 10. 2015, sp. zn. 6 To 404/2015, ze dne 8. 4. 2016, sp. zn. 6 To 51/2016, ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 6 To 122/2016.

Jelikož průměrná mzda za rok 2013 činila dle údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem 25 122 Kč, činila by pro daný případ (tj. úmrtí nastalé v roce 2014) uvedená částka 502 440 Kč, což zhruba odpovídá horní hranici rozpětí základních částek použité odvolacím soudem pro skupinu nejbližše citově spjatých osob. Takto nastavená základní částka je pak východiskem k další úvaze soudu o výši náhrady. Dovolací soud v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 894/2018 vymezil kritéria modifikace základní částky odškodnění, mezi něž zařadil intenzitu vztahu pozůstalého se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalých, případnou existenční závislost na zemřelém a případné poskytnutí jiné satisfakce, zohlednit lze rovněž, byl-li poškozený očitým svědkem škodní události, byl-li s jejími následky bezprostředně konfrontován či jakým způsobem se o nich dozvěděl. Dalším kritériem je postoj škůdce ke škodní události, dopad události do jeho duševní sféry, forma a míra zavinění a v omezeném rozsahu i majetkové poměry škůdce, které jsou významné pouze z hlediska toho, aby výše náhrady pro něj nepředstavovala likvidační důsledek. Dovolací soud ve výše uvedeném rozhodnutí uzavřel, že má-li mít orientační určení výše náhrad způsobilost sjednotit soudní praxi a dosáhnout účelu sledovaného v § 13 o. z. (tj. v obdobných případech rozhodnout obdobně), měla by základní částka být modifikována s ohledem na specifické okolnosti na straně škůdce či poškozeného zpravidla již jen v řádu desítek procent, nikoli vícenásobků. V projednávané věci odvolací soud zohlednil všechna kritéria pro stanovení výše relutární náhrady a vycházel přitom z principu proporcionality, tj. vzal v úvahu částky přiznané v jiných řízeních. Dospěl-li k závěru, že částky vyplacené žalobcům žalovanou pojišťovnou [750 000 Kč žalobcům a) a b), žalobkyni d) 1 600 000 Kč

za usmrcení matky a 800 000 Kč za usmrcení otce] jsou přiměřené (tzn. základní náhrada byla navýšena v řádu téměř 50 % pro rodiče zemřelé, 200 % pro nezletilou dceru zemřelé, více než 50 % za usmrcení jejího otce), nelze mu v tomto směru vytýkat, že by náhrada byla nepřiměřeně nízká a neproporcionální a že by jeho úvaha ohledně výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké byla zjevně nepřiměřená.

Z výše uvedeného vyplývá, že otázka stanovení výše relativní náhrady podle § 2959 o. z. byla pro nejbližší osoby (manžel, rodiče, děti) dovolacím soudem vyřešena a odvolací soud se při posouzení otázky výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké neodchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu v tom smyslu, že by stanovil náhradu nepřiměřeně nízkou.

Otázka stanovení výše náhrady za duševní útrapy sourozence jako další blízké osoby (§ 22 odst. 1 o. z.) nebyla citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu vzhledem ke skutkovým okolnostem a okruhu účastníků řízení řešena. Jak Nejvyšší soud vyložil již v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 894/2018, určitým východiskem pro stanovení výše náhrady může být i předchozí právní úprava (§ 444 odst. 3 obč. zák.). Výše odškodnění pro sourozence stanovená předchozí právní úpravou byla přibližně o jednu čtvrtinu nižší než u nejbližších osob. I při stanovení výše náhrady za duševní útrapy pozůstalého sourozence podle § 2959 o. z. lze z tohoto poměru vycházet a takto stanovený základ posléze modifikovat podle dalších kritérií shora uvedených tak, aby bylo dosaženo spravedlivé náhrady. Tam, kde jsou sourozenecké vztahy intenzivnější (např. u dětí žijících společně či z jiných důvodů), může se výše náhrady dostat na úroveň základu osob nejbližších, jako tomu bylo v projednávané věci. Dospěl-li proto odvolací soud po posouzení všech relevantních kritérií k závěru, že částka 500 000 Kč vyplacená žalobkyni c) je přiměřená (náhrada stanovena ve výši základu pro nejbližší osoby), nelze mu vytknout žádné pochybení.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Žalobci formulovali jako dovolací důvod otázku procesního práva, zda může soud v tomto typu řízení zamítnout návrh na provedení důkazu výsledkem účastníka řízení. Tento procesní postup by mohl být vadou řízení (před 1. 1. 2013 samostatný dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř., který po 1. 1. 2013 neexistuje). K těmto vadám dovolací soud přihlédne jen tehdy, je-li dovolání přípustné (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Přezkoumávané rozhodnutí však vadou řízení netrpí. V současném českém civilním sporném procesu je důkaz výsledkem účastníka chápán jako podpůrný důkazní prostředek, který přichází v úvahu teprve tehdy, pokud dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak. Důkaz výsledkem účastníka nemá přinášet nové skutečnosti, ale má jím být prokazována pravdivost již učiněných skutkových přednesů. Jak již vyložil odvolací soud v přezkoumávaném rozhodnutí, jestliže žalobci v žalobě a dalších přednesech vyličili všechny podstatné skutečnosti týkající se jejich vztahu se zemřelou a dopady jejího usmrcení do jejich rodinného a soukromého života a soudy vycházely z toho, že tyto žalobci uváděné skutečnosti nejsou mezi účastníky sporné, nebyl zde žádný důvod provádět k žalobním tvrzením dokazování včetně dokazování výsledkem účastníka řízení.

Námítky dovolatelů směřující proti závěru soudů obou stupňů o přiměřené délce šetření pojišťovny nejsou způsobilé založit přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř., neboť žalobci pouze polemizují se závěrem odvolacího soudu a nesouhlasí s ním, aniž by k podmínkám přípustnosti dovolání uvedli, zda se má jednat o dosud neřešenou otázku, či zda se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe a od které, případně zda má být již dovolacím soudem vyřešená otázka posouzena jinak.

Z uvedených důvodů je rozsudek odvolacího soudu z pohledu dovoláním žalobkyně c) vymezené právní otázky správný, Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně c) podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.

zamítl, dovolání ostatních žalobců jako nepřipustné podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)